

دانشگاه اصفهان

دانشکده آموزش های مجازی
گروه علوم کتابداری و اطلاع رسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته کتابداری و اطلاع رسانی گرایش اطلاع رسانی

سنجش ابعاد کیفی آموزش مجازی کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع رسانی و
مقایسه با دوره حضوری در دانشگاه اصفهان

استاد راهنما:

دکتر عاصفه عاصمی

استاد مشاور:

دکتر بی بی عشرت زمانی

پژوهشگر:
عاطفه کیخسروی

مهر ماه ۱۳۹۰

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات
و نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه
متعلق به دانشگاه اصفهان است.

دانشگاه اصفهان
دانشکده آموزش های مجازی
گروه علوم کتابداری و اطلاع رسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته کتابداری و اطلاع رسانی
گرایش اطلاع رسانی
خانم عاطفه کیخسروی تحت عنوان
سنجش ابعاد کیفی آموزش مجازی کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع رسانی
و مقایسه با دوره حضوری در دانشگاه اصفهان

در تاریخ ۹۰/۰۷/۲۵ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه عالی به تصویب نهایی رسید.

۱- استاد راهنمای پایان نامه	دکتر عاصفه عاصمی	با مرتبه علمی استادیار امضا
۲- استاد مشاور پایان نامه	دکتر بی بی عشرت زمانی	با مرتبه علمی دانشیار امضا
۳- استاد داور داخل گروه	دکتر نگین برات دستجردی	با مرتبه علمی استادیار امضا
۴- استاد داور خارج از گروه	دکتر آرش شاهین	با مرتبه علمی استادیار امضا

امضای مدیر گروه

سپاسگزاری

سپاس بی کران پروردگار یکتا را که هستی مان بخشید و به طریق علم و دانش رهنمونمان شد و به همنشینی رهروان علم و دانش مفتخرمان نمود و خوشه چینی از علم و معرفت را روزیمان ساخت. پس از حمد و ثنای به درگاه خداوند متعال، بر خود لازم می‌دانم بر حسب وظیفه از کلیه اساتید ارجمندم در طول سالهای به یاد ماندنی شاگردیشان تشکر نمایم. از اساتید ارجمند سرکار خانم دکتر عاصمی و خانم دکتر زمانی برای راهنمایی، مشاوره و هدایت این پایان‌نامه و به خاطر زحمات فراوان و بی‌شائبه‌ای که در طی مراحل انجام پایان‌نامه متحمل شده‌اند و همچنین از اساتید عزیز آقایان دکتر شعبانی، دکتر افشار و دکتر چشمه‌سهرابی و مهندس ترکستانی که در این دوران تحصیل و در این تحقیق مشوق اینجانب بوده و همواره از ایده‌های خوب آنان بهره‌مند گردیده‌ام، خاضعانه سپاسگزارم.

از مدیران و کارکنان گرامی در مرکز آموزش‌های الکترونیکی به ویژه سرکار خانم مجیری و خانم یآوری که در طول دوران تحصیل و مراحل مختلف پایان‌نامه زحمات زیادی را متقبل شدند، صمیمانه تشکر می‌کنم. از دوستان گرامی، خانم شکل‌آبادی، آقای حسین زاده و آقای شفیی که همکاری‌های صمیمانه آنان را هیچگاه فراموش نخواهم کرد، کمال تشکر را دارم. از کلیه دانشجویان کارشناسی ارشد رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه اصفهان و دانشجویان هم دوره خود در دوره مجازی این رشته که با صرف وقت در تکمیل پرسشنامه‌ها همکاری نمودند سپاسگزارم. و در پایان از پدر، مادر، همسر و برادران عزیزم و همه فرشتگانی که بالهای محبت خود را گسترانیدند و با تحمل دشواری‌ها، سبب شدند تا در کمال آسودگی خیال و فراغت بال، شوق آموختن در من زنده بماند صمیمانه سپاسگزارم و این نیست جز جلوه‌ای از لطف و رحمت پرودگاری که از ادای شکر حتی یک نعمت او ناتوانم.

برگ سبزی است تحفه درویش تقدیم به

پدر، مادر، برادر و همسر عزیزم

به مهربان فرشتگانی که لحظات ناب باور بودن، لذت و غرور دانستن،

جسارت خواستن، عظمت رسیدن و تمام تجربه‌های یکتا و زیبای

زندگیم، مدیون حضور سبز آنهاست.

و به تمام آزاد اندیشانی که نیک می اندیشند و عقل و منطق را پیشه
خود نموده و جز رضای الهی و پیشرفت و سعادت جامعه، هدفی ندارند،

دانشمندان، بزرگان، و جوانمردانی که جان و مال خود را در حفظ و

اعتلای این مرز و بوم فدا نموده و مینمایند،

آموزگارانی که برایم زندگی، بودن و انسان بودن را معنا کردند.

هدف پژوهش حاضر سنجش ابعاد کیفی آموزش مجازی کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و تعیین تفاوت دانشجویان مجازی با دوره‌های حضوری در دانشگاه اصفهان می‌باشد. ابعاد کیفی مورد بررسی شامل ابعاد یاددهنده _ یادگیرنده، یادگیرنده _ یادگیرنده، محتوای یادگیرنده _ رابط، استراتژی‌های آموزشی، و حضور اجتماعی می‌باشد. روش تحقیق پژوهش حاضر توصیفی- پیمایشی است. جامعه پژوهش را کلیه دانشجویان مجازی دانشگاه اصفهان در سه رشته‌ی کارشناسی ارشد مدیریت اجرایی، MBA و علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و نیز دانشجویان دوره‌ی حضوری کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی در حال تحصیل دانشگاه اصفهان (ورودی‌های ۸۸ و ۸۹) تشکیل می‌دهند که متشکل از ۱۸۷ نفر دانشجوی مجازی و ۳۵ نفر دانشجوی حضوری کتابداری و اطلاع‌رسانی (۴۰ نفر) ، و از میان دانشجویان دوره‌ی حضوری، دانشجویان حضوری کتابداری و اطلاع‌رسانی (۳۵ نفر) به عنوان نمونه تحقیق در نظر گرفته شدند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد که الگوی آن پرسشنامه‌ی هاتاوی بوده و در آن از مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت استفاده شده است. روایی صوری محتوایی پرسشنامه توسط اساتید مجرب تایید و به منظور پایایی آن ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۳۲ برای آموزش حضوری و ۰/۹۷۹ برای آموزش مجازی استخراج گردید. داده‌های پژوهش با کمک نرم افزار SPSS ویرایش ۱۶ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت که در سطح آمار توصیفی از فراوانی، درصد، میانگین، شاخص‌های مرکزی و پراکندگی، جدول و نمودار، و در سطح آمار استنباطی از روش‌های مناسب آماری از قبیل آزمون‌های مختلف آماری، آزمون‌های چندمتغیره و ضرایب همبستگی استفاده شد. نتایج آزمون‌های آماری بیانگر این مطلب است که تفاوت معنی‌داری بین دانشجویان کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دوره مجازی و دوره‌های حضوری این رشته در دانشگاه اصفهان در ابعاد مختلف وجود دارد. همچنین بین هیچ کدام از متغیرهای مورد بررسی به جز ابعاد یاددهنده _ یادگیرنده و یادگیرنده _ رابط، تفاوت معناداری بین دو جامعه مذکور مشاهده نشد. در بین دانشجویان کارشناسی ارشد دوره‌ی مجازی دانشگاه اصفهان، میانگین دانشجویان در بعد کیفی یاددهنده _ یادگیرنده با ۳/۲۶۸۸ در حد بالاتر از متوسط، در بعد کیفی یادگیرنده _ یادگیرنده با ۲/۷۷۰۲ در حد پایین‌تر از متوسط، در بعد کیفی یادگیرنده _ محتوا با ۳/۰۳۸۶ در حد بالاتر از متوسط، در بعد کیفی یادگیرنده _ رابط با ۲/۹۷۷۰ در حد متوسط، در بعد کیفی استراتژی‌های آموزشی با ۳/۱۵۷۴ در حد بالاتر از متوسط، و در بعد کیفی حضور اجتماعی با ۲/۶۸۹۷ در حد پایین‌تر از متوسط، می‌باشد و در بین دانشجویان کارشناسی ارشد دوره‌ی حضوری دانشگاه اصفهان میانگین دانشجویان در بعد کیفی یاددهنده _ یادگیرنده با ۳/۷۷۸۵ در حد بالاتر از متوسط ، در بعد کیفی یادگیرنده _ یادگیرنده با ۳/۰۰۳۸ در حد متوسط، در بعد کیفی یادگیرنده _ محتوا با ۳/۰۹۸۰ در حد بالاتر از متوسط، در بعد کیفی یادگیرنده _ رابط با ۳/۳۶۱۹ در حد بالاتر از متوسط، در بعد کیفی استراتژی‌های آموزشی با ۳/۲۹۲۵ در حد بالاتر از متوسط، و در بعد کیفی حضور اجتماعی با

۲/۹۴۲۹ در حد متوسط می‌باشد. نتایج تحقیق حاکی از آن است که بطور کلی در دانشگاه اصفهان، دانشجویان کارشناسی ارشد دوره‌ی مجازی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه اصفهان در ابعاد مختلف کیفی با میانگین ۳/۰۶۱۶ بالاتر از حد متوسط و دانشجویان کارشناسی ارشد دوره‌ی حضوری علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه اصفهان در ابعاد مختلف کیفی با میانگین ۳/۳۸۱۳ بالاتر از حد متوسط می‌باشند.

واژه‌های کلیدی: آموزش مجازی، آموزش حضوری، آموزش الکترونیکی، سنجش، ابعاد کیفی، تعاملات، علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه اصفهان.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات پژوهش

۱	مقدمه
۲	۱-۱- شرح و بیان مسئله پژوهش
۶	۲-۱- اهداف پژوهش
۶	۱-۲-۱- هدف کلی
۶	۲-۲-۱- اهداف اختصاصی
۶	۳-۱- اهمیت و ارزش پژوهش
۹	۴-۱- کاربرد نتایج تحقیق
۹	۵-۱- سؤال‌های پژوهش
۹	۱-۵-۱- سؤال کلی
۹	۲-۵-۱- سؤال‌های اختصاصی
۱۰	۶-۱- تعاریف مفهومی و عملیاتی
۱۲	۷-۱- خلاصه فصل

فصل دوم: ادبیات تحقیق

۱۳	۱-۲- مقدمه
۱۵	۲-۲- آموزش از راه دور
۱۶	۱-۲-۲- ویژگی‌های آموزش از راه دور
۱۸	۲-۲-۲- تاریخچه آموزش از راه دور
۲۰	۳-۲-۲- آموزش از راه دور در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی
۲۱	۳-۲- آموزش الکترونیکی
۲۴	۱-۳-۲- دامنه آموزش الکترونیکی
۲۵	۲-۳-۲- گستره آموزش الکترونیکی
۲۶	۳-۳-۲- آموزش مجازی
۲۷	۴-۳-۲- تاریخچه آموزش مجازی
۳۰	۵-۳-۲- بررسی مدل‌های آموزش الکترونیکی

۳۷.....	۲-۳-۶- رابطه آموزش الکترونیکی با آموزش سنتی.....
۳۸.....	۲-۳-۷- محدودیت‌های آموزش مجازی.....
۳۹.....	۲-۴-۴- ابعاد و عناصر کیفی در آموزش الکترونیکی.....
۳۹.....	۲-۴-۱- تعامل در آموزش الکترونیکی.....
۴۷.....	۲-۵- ارزیابی کیفیت در آموزش عالی.....
۴۸.....	۲-۶- سنجش یادگیری الکترونیکی.....
۴۹.....	۲-۶-۱- کارکردهای سنجش.....
۵۰.....	۲-۶-۲- سنجش کیفی آموزش مجازی.....
۵۳.....	۲-۷-۷- پیشینه تحقیق.....
۵۳.....	۲-۷-۱- تحقیقات داخلی.....
۵۵.....	۲-۷-۲- تحقیقات خارجی.....
۵۹.....	۲-۸- معرفی دانشگاه اصفهان و دانشگاه مجازی آن.....
۵۹.....	۲-۸-۱- سابقه آموزش مجازی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در دانشگاه اصفهان.....
۶۱.....	۲-۹- خلاصه فصل.....

فصل سوم: روش‌شناسی پژوهش

۶۲.....	مقدمه.....
۶۲.....	۳-۱- روش پژوهش.....
۶۳.....	۳-۲- جامعه آماری.....
۶۳.....	۳-۳- حجم نمونه و روش محاسبه.....
۶۵.....	۳-۴- ابزار گردآوری داده‌ها.....
۶۶.....	۳-۴-۱- روایی پرسشنامه.....
۶۶.....	۳-۴-۲- پایایی پرسشنامه.....
۶۹.....	۳-۵- روش جمع‌آوری داده‌ها.....
۶۹.....	۳-۶- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌ها.....
۷۰.....	۳-۷- خلاصه فصل.....

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های پژوهش

۷۱.....	مقدمه.....
---------	------------

- ۴-۱- بررسی وضعیت جمعیت‌شناختی..... ۷۲
- ۴-۱-۱- سن..... ۷۲
- ۴-۱-۲- جنسیت..... ۷۳
- ۴-۱-۲-۱- جنسیت دانشجویان آموزش حضوری..... ۷۳
- ۴-۱-۲-۲- جنسیت دانشجویان آموزش مجازی..... ۷۴
- ۴-۱-۳- سنوات خدمت..... ۷۴
- ۴-۱-۴- شغل..... ۷۵
- ۴-۱-۴-۱- شغل دانشجویان آموزش حضوری..... ۷۵
- ۴-۱-۴-۲- شغل دانشجویان آموزش مجازی..... ۷۵
- ۴-۱-۵- وضعیت تأهل..... ۷۶
- ۴-۱-۵-۱- وضعیت تأهل دانشجویان آموزش حضوری..... ۷۶
- ۴-۱-۵-۲- وضعیت تأهل دانشجویان آموزش مجازی..... ۷۷
- ۴-۱-۶- سال ورود به دانشگاه..... ۷۸
- ۴-۱-۶-۱- سال ورود به دانشگاه دانشجویان آموزش حضوری..... ۷۸
- ۴-۱-۶-۲- سال ورود به دانشگاه دانشجویان آموزش مجازی..... ۷۹
- ۴-۲- استنباط آماری در مورد سوال‌های پژوهش..... ۷۹
- ۴-۲-۱- سؤالات اختصاصی پژوهش..... ۸۰
- ۴-۲-۲- سؤال کلی پژوهش..... ۹۵
- ۴-۳- بررسی سؤال‌های جمعیت‌شناختی..... ۹۷
- ۴-۳-۱- بررسی رابطه سن با مرتبه دانشجویان در هر یک از ابعاد کیفی آموزش در دو گروه آموزش مجازی و حضوری..... ۹۸
- ۴-۳-۲- بررسی رابطه‌ی جنسیت با مرتبه‌ی دانشجویان در هر یک از ابعاد کیفی آموزش در دو گروه آموزش مجازی و حضوری..... ۹۹
- ۴-۳-۳- بررسی رابطه‌ی سنوات خدمت با مرتبه‌ی دانشجویان در هر یک از ابعاد کیفی آموزش در دو گروه آموزش مجازی و حضوری..... ۱۰۲
- ۴-۳-۴- بررسی رابطه‌ی شغل دانشجویان با مرتبه‌ی دانشجویان در هر یک از ابعاد کیفی آموزش در دو گروه آموزش مجازی و حضوری..... ۱۰۲

۴-۳-۵- بررسی رابطه‌ی وضعیت تأهل دانشجویان با مرتبه‌ی دانشجویان در هریک از ابعاد کیفی آموزش در دو گروه آموزش مجازی و حضوری.....	۱۰۵
۴-۳-۶- بررسی رابطه‌ی سال ورود دانشجویان با مرتبه‌ی دانشجویان در هریک از ابعاد کیفی آموزش در دو گروه آموزش مجازی و حضوری.....	۱۰۷
۴-۴- خلاصه فصل.....	۱۰۹

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات

مقدمه	۱۱۰
۱-۵- خلاصه تحقیق.....	۱۱۰
۲-۵- یافته‌های تحقیق.....	۱۱۱
۳-۵- محدودیت‌های پژوهش.....	۱۱۷
۴-۵- پیشنهادها.....	۱۱۸
۱-۴-۵- پیشنهادهای کاربردی.....	۱۱۸
۲-۴-۵- پیشنهادها به محققین آینده.....	۱۲۰
پیوست‌ها.....	۱۲۲
منابع و مأخذ.....	۱۳۵

د
لها

عنوان	صفحه
شکل ۱-۱. شیوه‌های تعامل.....	۵
شکل ۱-۲. رسانه‌های آموزشی قابل استفاده در آموزش از راه دور.....	۴۱
شکل ۲-۲. تعامل‌های آموزشی.....	۴۲
شکل ۱-۳. درصد فراوانی آزمودنی‌ها بر حسب نوع آموزش.....	۶۴
شکل ۱-۴. سن افراد گروه آموزش حضوری.....	۷۲
شکل ۲-۴. سن افراد گروه آموزش مجازی.....	۷۳
شکل ۳-۴. توزیع افراد بر حسب جنسیت در گروه آموزش حضوری.....	۷۳
شکل ۴-۴. توزیع افراد بر حسب جنسیت در گروه آموزش مجازی.....	۷۴
شکل ۵-۴. سنوات خدمت به تفکیک گروه‌های آموزش مجازی و حضوری.....	۷۵
شکل ۶-۴. توزیع افراد بر حسب شغل در دو گروه آموزش مجازی و حضوری.....	۷۶
شکل ۷-۴. توزیع افراد بر حسب وضعیت تاهل در دو گروه آموزش مجازی و حضوری.....	۷۷
شکل ۸-۴. توزیع افراد بر حسب سال ورود به دانشگاه در گروه آموزش حضوری.....	۷۸
شکل ۹-۴. توزیع افراد بر حسب سال ورود به دانشگاه در گروه آموزش مجازی.....	۷۹
شکل ۱۰-۴. کیفیت آموزش مجازی کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در بعد یاددهنده یادگیرنده.....	۸۰
شکل ۱۱-۴. میانگین مرتبه‌ی دانشجویان دوره مجازی و دوره‌های حضوری در بعد کیفی یاددهنده یادگیرنده.....	۸۲
شکل ۱۲-۴. کیفیت آموزش مجازی کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در بعد یادگیرنده یادگیرنده.....	۸۳
شکل ۱۳-۴. میانگین مرتبه‌ی دانشجویان دوره مجازی و دوره‌های حضوری در بعد کیفی یادگیرنده یادگیرنده.....	۸۴

شکل ۴-۱۴. کیفیت آموزش مجازی کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در بعد یادگیرنده- محتوا

۸۵.....

شکل ۴-۱۵. میانگین مرتبه‌ی دانشجویان دوره مجازی و دوره‌های حضوری در بعد کیفی یادگیرنده_ مح

۸۷.....

صفحه

عنوان

۵

شکل ۴-۱۶. کیفیت آموزش مجاز ۴ کتابداری و اطلاع‌رسانی در بعد یادگیرنده-رابط

۸۸.....

شکل ۴-۱۷. میانگین مرتبه‌ی دانشجویان دوره مجازی و دوره‌های حضوری در بعد کیفی یادگیرنده-رابط

۸۹.....

شکل ۴-۱۸. کیفیت آموزش مجازی کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در بعد استراتژیهای

آموزشی..... ۹۰.....

شکل ۴-۱۹. میانگین مرتبه‌ی دانشجویان دوره مجازی و دوره‌های حضوری در بعد کیفی استراتژی‌های

آموزشی..... ۹۲.....

شکل ۴-۲۰. کیفیت آموزش مجازی کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در بعد حضور اجتماعی

۹۳.....

شکل ۴-۲۱. میانگین مرتبه‌ی دانشجویان دوره مجازی و دوره‌های حضوری در بعد کیفی حضور اجتماعی

۹۴.....

شکل ۴-۲۲. کیفیت آموزش مجازی کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در ابعاد مختلف آموزشی

۹۵.....

شکل ۴-۲۳. میانگین مرتبه‌ی دانشجویان دوره مجازی و دوره‌های حضوری در ابعاد مختلف..... ۹۷.....

فهرست جدول ها

عنوان	صفحه
جدول ۱-۲. تفاوت‌های دو مدل Synchronous و Asynchronous.....	۳۱
جدول ۲-۲. مقایسه روش همزمانی و غیر همزمانی.....	۳۴
جدول ۳-۲. مقایسه آموزش الکترونیکی و آموزش سنتی.....	۳۸
جدول ۱-۳. تعداد دانشجویان مجازی و حضوری دانشگاه اصفهان.....	۶۳
جدول ۲-۳. فراوانی و درصد آزمودنی‌ها بر اساس نمونه‌گیری بر حسب نوع آموزش.....	۶۴
جدول ۳-۳. تناظر سؤال‌های پرسشنامه حضوری با هر یک از پرسش‌های پژوهش.....	۶۵
جدول ۴-۳. تناظر سؤال‌های پرسشنامه مجازی با هر یک از پرسش‌های پژوهش.....	۶۶
جدول ۵-۳. آماره پایایی در مورد مولفه یاددهنده - یادگیرنده به تفکیک نوع آموزش.....	۶۷
جدول ۶-۳. آماره پایایی در مورد مولفه یادگیرنده - یادگیرنده به تفکیک نوع آموزش.....	۶۷
جدول ۷-۳. آماره پایایی در مورد مولفه یادگیرنده - محتوا به تفکیک نوع آموزش.....	۶۷
جدول ۸-۳. آماره پایایی در مورد مولفه یادگیرنده - رابط به تفکیک نوع آموزش.....	۶۸
جدول ۹-۳. آماره پایایی در مورد مولفه استراتژیهای آموزشی به تفکیک نوع آموزش.....	۶۸
جدول ۱۰-۳. آماره پایایی در مورد مولفه حضور اجتماعی به تفکیک نوع آموزش.....	۶۸
جدول ۱۱-۳. آماره پایایی در مورد کل سؤالات پرسشنامه به تفکیک نوع آموزش.....	۶۹
جدول ۱-۴. آمار توصیفی مربوط به سن افراد در دو گروه آموزش حضوری و مجازی.....	۷۲
جدول ۲-۴. فراوانی مربوط به جنسیت افراد گروه آموزش حضوری.....	۷۳
جدول ۳-۴. فراوانی مربوط به جنسیت افراد گروه آموزش مجازی.....	۷۴
جدول ۴-۴. آمار توصیفی مربوط به سنوات خدمت افراد در دو گروه آموزش حضوری و مجازی.....	۷۴
جدول ۵-۴. فراوانی مربوط به شغل افراد گروه آموزش حضوری.....	۷۵
جدول ۶-۴. فراوانی مربوط به شغل افراد گروه آموزش مجازی.....	۷۶
جدول ۷-۴. فراوانی مربوط به وضعیت تأهل افراد گروه آموزش حضوری.....	۷۷
جدول ۸-۴. فراوانی مربوط به وضعیت تأهل افراد گروه آموزش مجازی.....	۷۷
جدول ۹-۴. فراوانی مربوط به سال ورود به دانشگاه گروه آموزش حضوری.....	۷۸
جدول ۱۰-۴. فراوانی مربوط به سال ورود به دانشگاه گروه آموزش مجازی.....	۷۹
جدول ۱۱-۴. فراوانی کیفیت آموزش مجازی کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در بعد یاددهنده _ یادگیرنده.....	۸۰

- جدول ۴-۱۲. آمار توصیفی مرتبه‌ی دانشجویان دوره مجازی و دوره‌های حضوری در بعد کیفی یاددهنده_یادگیرنده..... ۸۱
- جدول ۴-۱۳. آزمون فرض تاثیر نوع آموزش بر مرتبه‌ی دانشجویان در بعد کیفی یاددهنده _ یادگیرنده ۸۲
- جدول ۴-۱۴. فراوانی کیفیت آموزش مجازی کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در بعد یادگیرنده _ یادگیرنده..... ۸۲
- جدول ۴-۱۵. آمار توصیفی مرتبه‌ی دانشجویان دوره مجازی و دوره‌های حضوری در بعد کیفی یادگیرنده_یادگیرنده..... ۸۳
- جدول ۴-۱۶. آزمون فرض تاثیر نوع آموزش بر مرتبه‌ی دانشجویان در بعد کیفی یادگیرنده _ یادگیرنده ۸۴
- جدول ۴-۱۷. فراوانی کیفیت آموزش مجازی کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در بعد یادگیرنده- محتوا..... ۸۵
- جدول ۴-۱۸. آمار توصیفی مرتبه‌ی دانشجویان دوره مجازی و دوره‌های حضوری در بعد کیفی یادگیرنده_محتوا..... ۸۶
- جدول ۴-۱۹. آزمون فرض تاثیر نوع آموزش بر مرتبه‌ی دانشجویان در بعد کیفی یادگیرنده _ محتوا..... ۸۶
- جدول ۴-۲۰. فراوانی کیفیت آموزش مجازی کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در بعد یادگیرنده-رابط..... ۸۷
- جدول ۴-۲۱. آمار توصیفی مرتبه‌ی دانشجویان دوره مجازی و دوره‌های حضوری در بعد کیفی یادگیرنده-رابط..... ۸۸
- جدول ۴-۲۲. آزمون فرض تاثیر نوع آموزش بر مرتبه‌ی دانشجویان در بعد کیفی یادگیرنده-رابط..... ۸۹
- جدول ۴-۲۳. فراوانی کیفیت آموزش مجازی کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در بعد استراتژی‌های آموزشی..... ۹۰
- جدول ۴-۲۴. آمار توصیفی مرتبه‌ی دانشجویان دوره مجازی و دوره‌های حضوری در بعد کیفی استراتژی‌های آموزشی..... ۹۱
- جدول ۴-۲۵. آزمون فرض تاثیر نوع آموزش بر مرتبه‌ی دانشجویان در بعد کیفی استراتژی‌های آموزشی ۹۱
- جدول ۴-۲۶. فراوانی کیفیت آموزش مجازی کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در بعد حضور اجتماعی..... ۹۲
- جدول ۴-۲۷. آمار توصیفی مرتبه‌ی دانشجویان دوره مجازی و دوره‌های حضوری در بعد کیفی حضور اجتماعی..... ۹۳

- جدول ۴-۲۸. آزمون فرض تاثیر نوع آموزش بر مرتبه‌ی دانشجویان در بعد کیفی حضور اجتماعی..... ۹۴
- جدول ۴-۲۹. فراوانی کیفیت آموزش مجازی کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در ابعاد مختلف آموزشی..... ۹۵
- جدول ۴-۳۰. آمار توصیفی مرتبه‌ی دانشجویان دوره مجازی و دوره‌های حضوری در ابعاد مختلف..... ۹۶
- جدول ۴-۳۱. آزمون‌های چندمتغیره تاثیر نوع آموزش بر مرتبه‌ی دانشجویان در ابعاد مختلف..... ۹۶
- جدول ۴-۳۲. همبستگی بین سن و هریک از ابعاد کیفی آموزش در دو گروه آموزش مجازی و حضوری..... ۹۸
- جدول ۴-۳۳. آزمون‌های چندمتغیره تاثیر جنسیت بر مرتبه‌ی دانشجویان در ابعاد مختلف..... ۹۹
- جدول ۴-۳۴. آزمون‌های فرض تاثیر جنسیت بر مرتبه‌ی دانشجویان در هریک از ابعاد کیفی آموزش در دو گروه آموزش مجازی و حضوری..... ۱۰۰
- جدول ۴-۳۵. آمار توصیفی مرتبه‌ی دانشجویان دوره‌ی مجازی و دوره‌های حضوری در ابعاد مختلف به تفکیک جنسیت..... ۱۰۱
- جدول ۴-۳۶. همبستگی بین سنوات خدمت و هریک از ابعاد کیفی آموزش در دو گروه آموزش مجازی و حضوری..... ۱۰۲
- جدول ۴-۳۷. آزمون‌های چندمتغیره تاثیر شغل بر مرتبه‌ی دانشجویان در ابعاد مختلف..... ۱۰۳
- جدول ۴-۳۸. آزمون‌های فرض تاثیر شغل بر مرتبه‌ی دانشجویان در هریک از ابعاد کیفی آموزش در دو گروه آموزش مجازی و حضوری..... ۱۰۳
- جدول ۴-۳۹. آزمون‌های چندمتغیره تاثیر وضعیت تاهل بر مرتبه‌ی دانشجویان در ابعاد مختلف..... ۱۰۵
- جدول ۴-۴۰. آزمون‌های فرض تاثیر وضعیت تاهل بر مرتبه‌ی دانشجویان در هریک از ابعاد کیفی آموزش در دو گروه آموزش مجازی و حضوری..... ۱۰۶
- جدول ۴-۴۱. آمار توصیفی مرتبه‌ی دانشجویان دوره‌ی مجازی و دوره‌های حضوری در ابعاد مختلف به تفکیک وضعیت تاهل..... ۱۰۷
- جدول ۴-۴۲. آزمون‌های چندمتغیره تاثیر سال ورود به دانشگاه بر مرتبه‌ی دانشجویان در ابعاد مختلف..... ۱۰۸
- جدول ۴-۴۳. آزمون‌های فرض تاثیر سال ورود به دانشگاه بر مرتبه‌ی دانشجویان در هریک از ابعاد کیفی آموزش در دو گروه آموزش مجازی و حضوری..... ۱۰۸

فصل اول

کلیات پژوهش

مقدمه

با صنعتی شدن جوامع و گسترش فن‌آوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطاتی، تغییرات عمده‌ای در همه ابعاد زندگی بشر آغاز شده به طوری که روش تفکر، رفتار، فعالیت‌های روزمره، ارتباط با دیگران، دستیابی به اطلاعات و همچنین فرهنگ و اقتصاد متحول گردیده است. در این میان کسب دانش نیز بی‌نصیب نمانده و دچار تحولاتی شده است که برگزاری دوره‌های آموزش از راه دور یکی از تبعات این دگرگونی می‌باشد. آموزش‌های مبتنی بر تکنولوژی نوین اینترنت، با تغییرات بنیادینی که در مفاهیم آموزش سنتی ایجاد کرده است، توانسته بسیاری از ناکارآمدی‌های سیستم‌های سنتی آموزشی را رفع کرده دگرگونی‌های اساسی را در آموزش به وجود آورد. محور تغییرات ایجاد شده، حذف زمان، مکان و محدودیت‌های منابع آموزشی از سیستم‌های سنتی است. این امر سبب تغییر روش‌ها و رویکردها در امر آموزش شده است. فناوری اطلاعات، امکانات زیادی را در اختیار افراد قرار می‌دهد؛ چنین سیستم‌هایی که از امکانات دنیای مجازی استفاده می‌کنند می‌تواند سبب افزایش بهره‌وری آموزش، انعطاف‌پذیری در زمان و مکان، کاهش ترافیک و آلودگی ناشی از رفت‌وآمد در شهرهای بزرگ شود (جلالی، ۱۳۸۲، ص ۲۶).

در واقع آموزش مجازی برای رفع کاستی‌های آموزشی است. دانشگاه مجازی باعث ظهور و بروز هر چه بیشتر استعدادها، خلاقیت‌ها و نوآوری‌ها می‌شود و همچنین می‌تواند با حذف محدودیت‌های مکانی و زمانی با استفاده از فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطات، خدمات آموزشی خود را از مرزهای ملی و منطقه‌ای به مرزهای بین‌المللی و جهانی بکشانند (داودی ممقانی، ۱۳۸۵، ص ۱۰).

۱-۱- شرح و بیان مسئله پژوهش

با آغاز عصر اطلاعات و توسعه فناوری‌های جدید و ورود آن به عرصه آموزش، الگوهای سنتی یادگیری نیز دگرگون شده‌اند. اگر تا دیروز آموزش تنها از معلمان و مربیان سود می‌برد و کتاب به عنوان اصلی‌ترین منبع اطلاعاتی در امر آموزش محسوب می‌شد، امروزه آموزش با ابزارها و محیط‌های جدید ارتباطی روبرو شده است. پیشرفت‌های اخیر در صنعت رایانه و اطلاع‌رسانی، ورود و ظهور شبکه‌های اطلاع‌رسانی محلی، منطقه‌ای و بین‌المللی و به ویژه اینترنت، چندرسانه‌ها، فناوری‌های ارتباطی، ابزارها و روش‌های جدید را پیش روی طراحان، برنامه‌ریزان و مدیران و مجریان برنامه‌های آموزشی قرار داده است. نفوذ فناوری‌های جدید اطلاعاتی به مراکز آموزشی (از مدارس تا دانشگاه‌ها) و حتی منازل، روابط ساده معلمی و شاگردی را به طور کلی دگرگون ساخته است. به این ترتیب، الگوهای سنتی یادگیری متحول شده‌اند و کاربران با حجم گسترده‌ای از اطلاعات و دانش مواجه هستند و نیاز هرچه بیشتر به آموزش مجازی مطرح می‌شود.

همان‌گونه که در بیانیه اجلاس جهانی یونسکو که در پاریس، در سال ۱۹۹۸، در زمینه آموزش عالی برگزار شده بود، آمده است: "مؤسسات آموزش عالی باید نخستین نهادهایی باشند که از مزیت‌ها و امکانات بالقوه فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بهره‌مند می‌شوند و باید برای هماهنگی با عصر اطلاعات و تبیین نظام‌های مجازی، نسبت به راه‌اندازی محیط‌های نوین آموزشی اقدام نمایند (مجیدی به نقل از کاظم‌پور، ۱۳۸۸، ص ۱۰).

آموزش و یادگیری نیز متأثر از این فناوری شده است به نحوی که بسیاری از پارادایم‌های آموزش عالی در حال تغییر می‌باشند. پتانسیل‌های بالقوه‌ی این فناوری و ظرفیت‌های ایجاد شده توسط آن و نحوه‌ی برخورد نظام آموزش عالی با این پدیده به‌نحوی شالوده‌ی نظام آموزش عالی را در آینده پی‌ریزی خواهد کرد. در کشور ایران نیز به دلیل تقاضاهای روزافزون برای آموزش عالی و ضرورت یادگیری مادام‌العمر از یک‌سو و محدودیت‌های پذیرش دانشجو از سوی دیگر، نظام آموزش عالی را در ایجاد تنوع در دوره‌های آموزشی به‌خصوص آموزش مجازی و استفاده‌ی بهینه از ظرفیت‌های ایجادشده توسط فناوری اطلاعات سوق خواهد داد (منیعی، ۱۳۸۳، ص ۴۳).

از طرف دیگر مسائلی از قبیل افزایش داوطلبان ورود به دانشگاه‌ها و پیشرفت در فناوری اطلاعات و ارتباطات، مشکلات دانشگاه‌ها از قبیل نداشتن فضای مناسب و امکانات رفاهی و خوابگاه، کمبود اساتید و تجهیزات آموزشی، دوری از خانواده، از دست دادن شغل خود در شهر محل سکونت، مشکلات اقتصادی، روانی، اجتماعی و غیره سبب ایجاد نگرشی جدید در امر آموزش و شیوه‌های آن شده است، لذا پیاده‌سازی آموزش مجازی در دانشگاه‌ها ضروری به نظر می‌رسد که از جدیدترین نتایج دگرگونی‌های اخیر در این حیطه می‌باشد.

از آن جا که متقاضیان تحصیلات عالیہ روز به روز افزایش می‌یابند و وسایل ارتباط جمعی به خصوص رایانه و اینترنت به آسانی در اختیار مردم قرار دارد، دیگر دانشگاه‌های کشور علاوه بر دانشگاه‌های پیام نور (اولین پیشگامان در عرصه‌ی آموزش از راه دور در ایران)، نیز به فکر آموزش از راه دور و آموزش مجازی در رشته‌های مختلف تحصیلی افتاده‌اند. بالا بردن کیفیت آموزشی در نظام آموزش عالی یکی از مهمترین اهداف مسئولین دانشگاهی می‌باشد و به افراد این فرصت داده می‌شود که از حق مسلم خود یعنی آموزش عالی استفاده کنند. به همین دلیل همواره سعی شده تا در ایران همگام با سایر کشورها به این امر توجه شود و راه‌های جدیدی نیز برای آن پیدا شود (هاشمی کاشانی، ۱۳۸۷، ص ۳).

همان‌گونه که آموزش مجازی، بنیان‌هایی را در مسیر اصلی آموزش عالی ایجاد می‌کند، توجه به کیفیت یادگیری دانشجویان در این‌گونه محیط‌ها، امریست مرتبط و درخور توجه. با این حال مشکلی که در اینجا وجود دارد اینست که دانشجویان کاملاً متقاعد نشده‌اند که محیط‌های آنلاین هم می‌توانند آموزش با همان کیفیت مشابه را در مقابل همتای چهره به چهره^۱ آن (آموزش سنتی و حضوری) برایشان فراهم کنند. شک و تردید در حوزه‌ی آموزش و کارآمدی شیوه‌های نوین آن به‌وفور وجود دارد. توییگ^۲ (۲۰۰۱) قسمتی از مشکل را به عدم اجماع نظر گروهی از صاحب‌نظران، روی مواردی که کیفیت یادگیری مجازی را تشکیل می‌دهند نسبت می‌دهد.

همه این موارد، مطالعات بیشماری در مورد چگونگی طراحی دوره‌های مجازی و تعیین عناصر کلیدی هستند که در امتحان کردن یادگیری آنلاین مؤثرند. در هر صورت تحقیقات بسیار کمی در زمینه‌ی طرز کار فعلی اجرای عناصر کیفی در آموزش عالی و تأثیر این عناصر بر ادراک دانشجویان درباره‌ی کیفیت آموزش آنلاین وجود دارد.

اگر هدف از ایجاد آموزش مجازی این باشد که وعده‌هایش را تحقق بخشد، ضروریست مشخص شود دانشجویان چه میزان کارآمدی از طریق یادگیری مجازی کسب کرده‌اند و نیز چه نظری درباره‌ی کیفیت تجربیشان دارند. این بررسی به‌منظور آزمایش این متغیرها طراحی شده است، به‌ویژه بیان می‌کند دانشجویان چه بازتابی درباره‌ی درکشان از کیفیت یادگیری در محیط مجازی ارائه می‌دهند و نیز درباره‌ی روندهایی که یادگیری آنلاین در یک دانشگاه بزرگ ایجاد کرده است توضیح می‌دهد. در برخی موارد دانشجویان احساس می‌کنند کنترل کمتر استاد بر دانشجویان و کاهش ارتباط چهره به چهره و غیر کلامی در طی یادگیری در چنین دوره‌هایی وجود دارد و در نتیجه در تنظیم روند تدریس مشکلاتی برایشان ایجاد می‌شود. همچنین عدم تکامل استانداردهای آموزش الکترونیکی به سبب نو بودن آن‌ها سبب می‌شود ترس و دلهره‌ای بر دانشجویان حاکم شود که آن‌ها را از تحصیل به این سبک و شیوه باز دارد و به نوعی دچار احساس ضعف و

^۱ Face to Face

^۲ Twigg